

BASENJI

ten, čo bohom ukradol oheň . . .

Ak hľadáte takmer rovnocenného psieho partnera, môže byť basenji (čítaj basendži) tou správnou voľbou. Tieto psy svojich pánov milujú, ale takmer nikomu nedovolia rozhodovať o ich živote. Basenji je skrátka slobodomyselný pes, ktorý od svojho pána vyžaduje takmer rovnaký rešpekt, aký svojmu pánovi preukazuje on sám. Na jednej strane v jeho povahe koluje krv vášnivého lovca, na druhej vystupuje ako veľmi elegantný pes s aristokratickým vzhľadom a vystupovaním. Je povahy veľmi priateľskej, citlivej, až závislej na majiteľovi. Naproti tomu dokáže byť veľmi odvážny, tvrdohlavý a pripravený kedykoľvek stretnúť sa s nepriateľom v boji. Basenji je charakteristický svojim výrazom tváre. Jeho špicaté vztýčené uši mu dodávajú ostrážitý výraz, hnedé oči majú orientálny ráz a jeho vráskavé čelo, dodáva ustarostený výraz jeho tvári. Vzbudzuje dojem psa dobrých proporcií s gazelím pôvabom.

História plemena

História basenji, ako tichého nadháňača zveri, patrí vo svete psov k tým najstarším. Prvé vyobrazenia psov podobného typu sa nachádzajú napr. na jaskynných maľbách v Tessilli-N-Ajer v Alžírsku, pričom vek kresieb sa odhaduje na 12 000 rokov. Najviac historických vyobrazení psíkov, podobných dnešnému basenji, pochádza zo starovekého Egypta, z obdobia okolo roku 2700 p. n. l. z Cheopsovej pyramídy a hrobov IV. dynastie egyptských faraónov. Niekoľko egyptológov jednoznačne uvádza, že núbijský grejhaund — psík so zatočeným chvostíkom a veľkými ušami, ktorý sa hojne vyskytoval v umení Starého kráľovstva, je skutočne basenji. Znárodné zvieratá majú nielenže všetky fyzické charakteristiky plemena, ale umelci ich zobrazujú v ich typickom pohybe a správaní. Často sú znázorňované ako malé psíky, sediace pod stoličkou alebo pri nohách svojho majiteľa. Faraóni ich dostávali darom z oblasti strednej Afriky, kde boli vysoko cenení pre svoje vynikajúce lovecké schopnosti. V jednom cestovateľskom denníku faraónovej manželky Hatshepsut (1490 — 1468 p. n. l.) sa spomínajú psy, dovezené z krajiny Punt (dnešný Sudán).

Podľa popisu môže ísť práve o basenji. Niektorí kynológovia považujú Egypťanov za najstarších chovateľov psov na svete. A tak je pravdepodobné, že bol basenji v dobe faraónov vyšľachtený ako lovecký, ale hlavne rodinný pes a miláčik. Dokonca mal každý svoje meno, ako napr. BaHaakaa, Mahut, Xalmes, Salekai, Xabesu, Akena atď. S úpadkom staroegyptských kultúr miznú aj vedomosti o basenji. O mnoho storočí neskôr bolo nájdených niekoľko artefaktov, znázorňujúcich podobné psíky, v Mezopotámii. Metropolitné múzeum umenia vlastní bronzovú sošku muža (pravdepodobne Babylončana) a jeho psíka so zatočeným chvostíkom a vráskavým čelom.

Diskutovanou, ale kontroverznou témou posledného obdobia je otázka, či pôvodným predchodcom basenji bol vlk alebo šakal. Labka basenji je odlišná od ostatných druhov psov. Prostredné prsty sú čiastočne zrastené práve tak, ako u šakala. Práve preto sa predpokladá, že basenji pochádza z druhu šakala, ktorým je etiópsky vlk (*canis simensis*). Podľa anglického Kennel Clubu sa basenji radí medzi teriéry, podľa FCI medzi špice. Ale je isté, že nepatrí ani do jednej z týchto skupín. Medzi teriéry sa nehodí svojou výškou, keďže

Basenji vo svojej domovine (snímka Laurie Gregory)

teriér loví pod zemou. Medzi špice sa nehodí svojou povahou ani pôvodom. Pre podobné typy psov bol vytvorený pojem pes — šensi, ktorý zahŕňal primitívne domestikované psy tropického pásma, žijúce síce v ľudských osadách, ale o ktoré sa v podstate nikto nestaral. Aj keď sa tieto psy, žijúce po celom svete, navzájom veľmi podobajú, nemožno ich považovať za plemeno. Jediným psom typu šensi, ktorý bol vyšľachtený ako plemeno, je práve basenji. Názov plemena basenji v preklade v jazyku Pygmejov znamená „malá vec do buše“, v jazyku kmeňa Niam-Niam „malý krováčik“, a v iných jazykoch niečo ako „hopsáček“ pre ich neúnavnú snahu vidieť ponad vysokú trávu.

Bádatelia objavili toto zabudnuté plemeno až v polovici 19. storočia v južnom Sudáne a v Kongu. Jedna z prvých správ o týchto psoch pochádza z roku 1869, kedy nemecký afrikanista G. Schweinfurth rozpráva o svojich cestách po Afrike a popisuje psy kmeňa Niam Niam.

Basenji vznikol postupným — cieľným šľachtením do dnešnej podoby asi v 30. rokoch 20. storočia.

Neštekajúci psík z afrického pralesa

Basenji patrí medzi najstaršie — pôvodné plemená a jeho domestikácia je stále iba v začiatkoch. Vyznačuje sa niektorými zaujímavosťami, ktoré si doniesol zo svojej pôvodnej domoviny — Afriky. Niektoré sú výhodou, a niektoré nie, ale len ťažko tieto pôvodné črty jeho povahy zmeníte... Aby sa nestal ľahkou korisťou pre iné mäsožravce v divočine, nevyklučuje telesný pach, nešteká, je rýchly, obratný a má výborne vyvinuté inštinkty. Je zvyknutý žiť vo svorke so zvieratami a ľuďmi, ale pri tom si

Egyptská soška v Metropolitnom múzeu umenia v New Yorku

stále zachováva svoju voľnosť. Aj keď žije pri ľuďoch, o svoju obživu a tak isto aj zovňajšok, sa musí starať sám. Sučky, podobne ako u vlkov a divých psov, hárajú len jedenkrát do roka. Basenji sa bojí temnoty a tmy, lebo pre neho znamenala nebezpečenstvo.

Základ európskemu a americkému chovu plemena basenji dali psy z oblasti strednej Afriky, konkrétne z oblasti Konga a Sudánu. V priebehu 19. storočia ich tu objavilo niekoľko cestovateľov.

Domorodé africké kmene ich využívali na lov. Psom na krk zavesili drevený zvonček alebo klopadlo, ktorého zvuk plašil zver a zároveň lovcom ukazoval ich pohyb. Práve ich nezávislá povaha a schopnosť samostatného rozhodovania z nich urobila výborných pomocníkov pri love a umožnila im tak prežiť tisíce rokov. Psy dodnes žijú s domorodcami v dažďových pralesoch, kde naháňajú zver do napnutých sieťí. Chovný výber prebieha tak, že zakaiaľ zlý lovec skončí v hrnci, s dobrým sa draho obchoduje (napr. výmenou za päť žien). A, samozrejme, bývajú tiež súčasťou vena domorodých neviest.

Sú považované za hovoriace alebo šaman-ské psy. Čím mal šaman viac psov, tým sa viac cenila jeho sila. V niektorých krajinách Afriky sa rozprávajú príbehy, že tieto psy ukradli bohom oheň...

Basenji v Afrike (Zdroj Basenji Club of America)

Žijú vo svorkách a v spoločnosti ľudí, ale stále si zachovávajú svoju nezávislosť. Zvláštnosťou je, že o tieto psy sa nikto nijako nestará. Ich potravou sú len zvyšky jedál domorodcov. Tento spôsob obživy im pravdepodobne vyhovuje, pretože bohužiaľ, pretrvávajú aj v našich podmienkach. Najradšej majú zvyšky jedál a obsah odpadkových košov, aj keď veľmi dobre vedia, že to nesmú. Prežijú samozrejme tí najšikovnejší lovci a tí najodolnejší voči chorobám.

Tragické začiatky dovozu do Európy

Do Európy (konkr. do Veľkej Británie) sa prvé psy dostali v roku 1880. V roku 1895 boli prvýkrát vystavené na výstave Crufts pod názvom kongo teriér alebo africký pes z pralesa a vzbudili veľký rozruch. Bohužiaľ, tieto prvé importy uhynuli krátko po príchode na psinku, na ktorú vtedy ešte nebolo žiadne očkovanie. Až do roku 1923 tak nebolo v Európe o basenji nič počuť. V roku 1923 priviezla šesť nových importov do Anglicka lady Hellen Nuttingová, avšak aj všetky tieto psy uhynuli, tentokrát na následky očkovania proti psinke.

Prvý úspešný import sa uskutočnil v roku 1936, kedy Olívia Burnsová do Anglicka priviezla niekoľko jedincov, ktorých získala od konžských Pygmejov, a zahájila tak s nimi prvý chov mimo Afriku. Ďalšie importy nasledovali medzi rokmi 1938 a 1939. V roku 1939 bol v Anglicku založený prvý Basenji klub na svete. O základy európskeho a amerického chovu, a predovšetkým o udržanie plemena v priebehu II. svetovej vojny, sa zaslúžila anglická chovateľka Veronica Thudor-Williamsová — z chovateľskej stanice Of the Congo.

Do Ameriky boli prvé basenji importované v roku 1939 a v roku 1940 do Kanady — pes menom Kwilu of the Congo. Tento pes sa stal prvým basenji s titulom šam-

Prezidentka basenji klubu Veľkej Británie lady Helen Nuttingová, rok 1923 (zdroj Veronica Tudor-Williams-Basenjis The barkless dogs)

Do bývalej ČSSR bol prvý basenji dovezený v roku 1974. Rozvoj chovu nastal hlavne po roku 1990, ale len v Českej republike, kde bol v roku 1998 založený aj Basenji klub Bohemia — združujúci chovateľov, majiteľov a priaznivcov tohto plemena. V súčasnej dobe má cez 150 členov. Väčšina basenji na Slovensku pochádza z českého chovu. U nás zatiaľ nie je chov basenji príliš rozšírený.

Plemeno si však postupne získava svojich obdivovateľov. V roku 2008 bola založená chovateľská stanica Sunshine hunters, ktorej majiteľkou je Ing. Katarína Štrlingerová z Nitry. Zatiaľ s jediným vrhom v roku 2009. V jej chovateľskej stanici sa nachádzajú tri basenji:

- Isimo Hanáček — trikolórny pes, import z ČR,
- Congos Heart Beat Anasta — červeno-biela sučka, import z Maďarska,
- Old legends Jade — čiernobiela sučka, import z Nemecka.

Do dnešného dňa bolo na Slovensku do plemennej knihy zapísaných 44 jedincov plemena basenji. Prvá bola v roku 1997 zapísaná červeno-biela sučka Cuanza Banana Ananty, ktorá pochádzala z českej chovateľskej stanice Ananty. V roku 2003 sa na Slovensku narodil prvý A vrh šteniatok plemena v chovateľskej stanici Eridu, ktorá neskôr zanikla.

Celkový vzhľad podľa štandardu

Basenji je ľahko stavaný, s jemnou kostrou, aristokratickým vzhľadom, vysokonohý v porovnaní s dĺžkou. Vždy vyrovnaný, pozorný a inteligentný.

Basenji v chovateľskej stanici Sunshine hunters v Nitre

Vráskavá hlava so vztyčenými ušami je nesená hrdo na pekne klenutom krku, hlboko dosahujúca hrudná kosť prechádza do výrazného drieku. Hlava je plochá, dobre modelovaná, stredne široká k ňucháču sa zužuje. Jemné a bohaté záhyby sa tvoria na čele, keď sú uši špicaté. Šteňatá majú vrásky výraznejšie. Trojfarebné psy majú vrásky menej výrazné pre tvorbu tieňov. Žiaduci je čierny ňucháč. Oči tmavé, mandľového tvaru, šikmo osadené, pozerajú do diaľky, majú nepreniknuteľný výraz. Uši sú malé, špicaté, vztyčené. Chrup – silné čeľuste s perfektným, pravidelným a úplným nožnicovým zhryzom. Krk je mocný, primeranej dĺžky, nie hrubý, pekne tvarovaný, v nasadení hrdla dosť plný, s vyklenutou šíjou. Dobré vsadenie do pliec, zvýrazňuje hrdé držanie hlavy.

Predok – plecia umiestnené pekne dožadú, svalnaté, ale nie príliš ťažké. Lakte priliehajú k hrudníku, pri pohľade spredu tvoria lakty s rebami jednu líniu, ktorá pokračuje cez končatiny rovno po zem, čo vytvára stredne širokú frontu. Predné končatiny sú rovné s jemnými kosťami a veľmi dlhými predlaktami.

Telo je vyvážené s krátkym rovným chrbtom. Rebrá sú dobre klenuté, hlboké a oválne. Bedrá sú krátke, dlhá hrudná kosť prechádza do výrazného drieku. Zadné končatiny sú mocné a svalnaté, päty nízko umiestnené, ani vtočené ani

vytočené. Dlhé predkolenia so stredne zauhlenými kolenami. Labky sú malé, úzke a kompaktné s hrubými vankúšikmi, dobre kostnaté prsty s krátkymi pazúrmami. Chvost je vysoko nasadený, dobre zatočený nad chrbtom, jednoduchým alebo dvojitým krúžkom tesne prilieha k stehnu.

Pohyb – končatiny sa pohybujú rýchlym, dlhým, neúnavným a švihovým pohybom rovno dopredu.

Srst je krátka, lesklá a hustá, veľmi jemná. Koža je veľmi vláčna.

Farba: sú uznané štyri varianty zafarbenia – červená, čierna, trikolóra a žíhaná vždy s bielymi znakmi na labkách, hrudi a konci chvosta. Prípustné sú aj biele končatiny, lysina a biely golier. Biele znaky v zafarbení mali v pôvodnom tropickom africkom podnebí ochrannú funkciu – pomáhali regulovať teplo. Niekedy sa vyskytne aj neuznaný typ zafarbenia – trindle, je to vlastne trikolóra, no hnedé časti sú žíhané.

Veľkosť a hmotnosť u psov je 43 cm – 11 kg, u sučiek 40 cm – 9,5 kg.

Zdravie

Dožíva sa 12 – 16 rokov. Keďže plemeno je pôvodné, nie je zaťažované dedičnými chorobami z prešľachtenia a netrpí zdravotnými problémami.

Ako jedna zo zvláštností sa u basenji uvádza, že sučky hárajú len jedenkrát do roka na jeseň. Tak, ako niektoré iné prírodné plemená psov (sibírsky husky, aljašský malamut) sú monoestrické – suky týchto plemien hárajú len raz do roka, podobne ako u divých psov. V poslednom čase sa čoraz častejšie stretávame s tým, že sučky sa prispôbujú našim podmienkam, cyklus býva nepravidelný a objavujú sa vrhy šteniatok v priebehu celého roka.

V minulosti sme sa u basenji mohli stretnúť s vážnym ochorením – Fanconyho syndrómom. Toto ochorenie sa vyskytlo aj u plemien nórsky losí pes a šeltia. U basenji bolo preukázané ako dedičné. Ide o ochorenie obličiek, keď sú postihnuté tubulárne transportné systémy (vývodné kanáliky). Psy, postihnuté touto chorobou, nevstrebávajú niektoré látky obličkami a sú odvádzané močom z tela, čo vedie k ďalším poruchám organizmu. Ochorenie vedie ku chronickému zlyhaniu obličiek a ďalších orgánov, ktoré sú pre pacienta smrteľné. V Amerike bol Dr. Gary S. Johnsonom vyvinutý DNA test na pravdepodobnú diagnostiku FS. Od roku 2007 musia byť všetky jedince pred zaradením do chovu povinne testované na toto ochorenie s výsledkom pravdepodobne čistý alebo pravdepodobne prenášač, čím sa znemožní (obmedzí) šíriť výskyt tohto ochorenia medzi basenji. V roku 2011 Dr. Johnson identifikoval gén, ktorý spôsobuje FS a od 1. 9. 2011 sa začalo testovať tzv. Direct testom.

Okrem FS diagnostiky sa povinne vyšetruje aj očné pozadie na PRA a PPM, pričom minimálne jeden jedinec z chovného páru musí mať vyšetrenie očí negatívne. Vhodné je vyšetriť aj funkciu štítnej žľazy a dyspláziu laktových a bedrových kĺbov.

Asi 75 % šteniatok sa rodí s pupočným pruhom. Pupočný pruh (prietrž – hernia) alebo umbilikálna hernia u šteniat vzniká ako dôsledok nedokonalého uzatvorenia svalov brušnej dutiny v mieste, kde počas vývoja vchádzala pupočná šnúra. Pes môže žiť s pruhom aj celý život, pokiaľ s tým nemá žiadne problémy. Pruh by mali mať operované najmä psy, ktoré budú pracovať nevyťažené a suky, ktoré budú rodiť. Pruh treba dať pravidelne kontrolovať pri návšteve veterinára, ak vám odporučí dať pruh operovať, treba tak urobiť. Závisí od veľkosti a odporúčenia veterinárneho lekára. Samotný zákrok trvá asi 5 minút. Rana sa hojí do 10 dní. Netreba sa unáhlieť, ale určite treba pruh dať kontrolovať pri každej návšteve veterinárneho lekára. U plemena basenji je pruh úplne normálny a nepovažuje sa za chybu. Keď je malá, väčšinou sa otvor v brušnej dutine vyplní tukom a sám zarastie.

Moja sučka mala malú herniu od narodenia, ale pokojne sme s operačným zákrokom počkali až do jej druhého roku, kedy sme sa to rozhodli riešiť kvôli budúcemu pôrodu. Anestéziu sme súčasne využili aj na röntgen kĺbov.

Nešteká, no nie je nemý

Neštekavosť basenji je jednou z tých vecí, ktoré ho odlišujú od iných plemien. Basenji sú neštekavé z viacerých dôvodov. Jedným z nich je fakt, že v divočine Afriky znamenalo nešteknuť a nevyzradit svoju polohu väčším mäsožravcom otázkou života a smrti. Najvýznamnejším dôvodom, prečo basenji neštekajú ako iné psy, je predovšetkým zdedená odlišnosť v stavbe hlasiviek a hlasivkového priestoru. Táto odlišnosť má svoj pôvod vo veľmi blízkom príbuzenstve s vlkami. Basenji vrčí, mraučí, zavýja a robí všetky tie ostatné, ťažko opísateľné zvuky, hoci sa týmto spôsobom nevyjadruje príliš často. So svojou ľudskou rodinou najčastejšie komunikuje hrdelným jódlovaním. Je to veľmi veselý a príjemný zvuk, ktorým basenji pozdravuje členov svojej svorky pri príchode, alebo zapára a vyzýva ku hre, alebo jednoducho keď sa niečomu poteší. Druhý najčastejší zvuk je hlasité smiešne zívanie, ktorým naznačuje, že je čas ísť na prechádzku alebo reaguje na nudnú situáciu.

Z vlastnej skúsenosti môžem potvrdiť, že keď naši psí kamaráti na nejaký podnet začnú hystericky štekať, môj basenji to úplne ignoruje, prípadne nechápavo pozerá, že prečo to vlastne robia.

Je nenáročný na udržiavanie

Basenji nemá typický psí pach, dokonca ani keď jeho srst zmokne. Takmer vôbec nepľzne, väčšinou len pri výmene srsti pred letom. Je veľmi čistotný, o svoj zovňajšok sa dôkladne stará, podobne ako mačka. Keď je mokrý, dokáže sa vylizovať desiatky minút a tvár si čistí prednými labkami. Pokiaľ je to nutné, môžete labky a srst zbaviť od špiny a prachu mokrou handričkou, alebo uterákom. Vhodné je srst prečesať mäkkou kefkou, zostane jemná a lesklá. Raz za čas môžete psíka okúpať výživným šampónom na krátku srst.

Keďže jeho pokožka je jemná, častým kúpaním sa môže vysušiť a tvoria sa mu lupiny. Vhodné je vtedy pridávať ku krmivu lososový olej. Čistý lososový olej, ako zdroj nasýtených omega-3 mastných kyselín, podporuje celkové zdravie organizmu, lesklú a hebkú srst a odolné labky.

Samozrejmosťou by sa mala stať starostlivosť o zuby. Pravidelne ich psívi kontro-

lujte, či sa na nich nevytvára zubný kameň, ktorý by bolo treba odstrániť. Pazúriky udržiujte krátke.

Pohyb

Mimo svojej africkej domoviny zaujíma rolu spoločenského plemena. Stále viac sa s ním môžete stretnúť na výstavách, kde zaujme svojím ladným pohybom.

Basenji miluje pohyb. Je vhodný na šport, kde môže uplatniť svoje vynikajúce bežecské schopnosti a lovecký pud. Jeho pohyb pripomína klus plnokrvného koňa a na prvý pohľad ním zaujme. Vidieť basenji bežať je veľký estetický zážitok. Je veľmi rýchly, obratný a mrštný, takže športy ako coursing a dostihy sú pre neho ako stvorené. Bežecské športy podobne ako u chrtov sú veľmi napínavé a zaujímavé, žiaľ u nás ešte stále nepreferované. Príjemným sprevčením môže byť aj agility.

Ale tak, ako pohyb a dlhé prechádzky, zbožňuje aj vylihovanie na slnku alebo gauči. Vyhľadáva najteplejšie miesta v dome a dokáže hodiny pozorovať okolie

pár minút denne, aby si postupne zvykalo. Dôležité je aj privykávanie psíka na rušnú atmosféru na výstave, preto sa najskôr môžete zúčastniť aj len ako pozorovateľ. Na výstave by mal byť pes vystavený v čo najlepšej kondícii a s upraveným vzhľadom. Výhoda plemena basenji je, že nevyžaduje mimoriadne estetické úpravy. Stačí, aby bola srst čistá, lesklá a pazúriky skrátené. A samozrejme, psík musí byť pripravovaný na to, že sa ho pri posudzovaní bude dotýkať aj cudzia osoba – rozhodca.

Pes, ktorý nevie splniť tieto požiadavky a bráni sa im, zdržuje priebeh posudzovania a rozhodca ho môže vylúčiť. Veľmi rýchlo zistíte, či vášho psíka čaká úspešná výstavná kariéra alebo nie. Niektorí bývajú dosť tvrdohlaví a predvádzanie ich proste obťažuje a nebaví. Sú však jedince, ktoré sa doslova „nesú“ vo výstavnom kruhu, nemajú problém pózovať vo výstavnom postoji a zbierajú ocenenia jedno za druhým.

Výchova

Jeho povaha sa vyznačuje nezávislosťou, inteligenciou a nadpriemernou reakčnou

Bežecské preteky basenji na ovále v českom Kolíne (Snímka M. Novotná)

schopnosťou. Tak ako vie byť vonku aktívny, doma o ňom skoro ani neviete. Neznáša dlhko a dážď. Keď prší, vydrží nekonečné hodiny prespať pod dekou a nevykonávať základné vylučovacie potreby. Málokedy uvidíte basenji skočiť do prírodnej vody a plávať. Skrátka vodu nemusí. Ale zimu napríklad toleruje, ba priam miluje šanteenie v čerstvo napadanom snehu.

Príprava na výstavu

Ak sa rozhodnete psíka vystavovať, je vhodné začať s prípravou už od veku šteniatka. Naučte ho stáť vo výstavnom postoji, v ktorom vyniknú jeho prednosti. Samozrejme k dobrému ohodnoteniu prispieva aj ladný pohyb vo výstavnom kruhu. Preto treba šteniatko zvykať perfektnej chôdzi na vódzke a ovládateľnosti. Stačí

schopnosťou. Samostatne premýšľa a koná. Tieto rysy jeho povahy môžu byť niekedy nevýhodou. Hlavne pre človeka, ktorý vyžaduje od psa totálnu poslušnosť a podriadenosť. K výchove by mal poučený človek pristupovať ako k výzve. S humorom a trpezlivosťou vychovať psíka ako svojho spoločenského partnera.

Samozrejme je dôležité, začať so socializáciou a dôslednou výchovou mladého psíka čo najskôr. Výcvik musí chápať ako príjemnú hru a zábavu. Dobré sa učí, ale snaží sa presadiť svoje názory.

Pokiaľ si donesiete domov šteniatko z kvalitnej chovateľskej stanice, kde sa postarali o jeho dôkladnú socializáciu, budete milo prekvapení, koľko taký malý psík toho už vie a dokáže a čo všetko je schopný sa

Aloli MABANGA
(Goldy Ekibondo x Ashlee Adenike
Belongo), výborná, CAC, BOB,
chov.: Věra Křiváková, maj.: Lucia Baďurová

v krátkom čase nového naučiť a s úplnou samozrejmou vykonávať. Avšak postupom času ako malý basenji rastie, dokáže vás ten istý psík prekvapovať svojím svojiským myslením. Keď od neho niečo vyžadujete, začne sa tváriť nevinne a akoby daný povel nikdy predtým nepočul... Jeho myšlienkové pochody a inteligencia totiž nie sú vždy ku prospechu a podľa predstáv majiteľa.

Pokiaľ je ale výcvik vedený dôsledne a spravodlivo, dajú sa dosiahnuť výborné výsledky. V žiadnom prípade nie je pravda, že basenji je hlúpy a nedá sa vycvičiť. Je natoľko inteligentný, že každý príkaz si dobre premyslí, či sa mu hodí alebo nie a jednoducho pre neho nezaujímavé príkazy ignoruje. Vždy je na vás ako sa dokážete s jeho myslením stotožniť, tolerovať ho a správne motivovať, aby poslúchal. Jeho výchova vyžaduje nemalú dávku rafinovanosti alebo empatie, ktorá umožní vysledovať pochod jeho myšlienok a tomuto spôsobu uvažovania psa potom výchovu prispôbiť. V žiadnom prípade nesmieme používať hrubú silu. To by si postavil hlavu a už by ste s ním nič neurobili. Harmonický vzťah medzi majiteľom a basenji musí byť založený na dôvere. Ak dôjde k jej narušeniu, len veľmi ťažko ju získate naspäť, vzhľadom k jeho výbornej pamäti. Zlé skúsenosti, ktoré sa dajú u iných plemien odstrániť, môžu byť u basenji do určitej miery neodstrániteľné.

Tiež je dôležité byť dôsledný s výchovou po celý život psíka. Veľmi rýchlo si dokážu zvyknúť na to, že po ňom už poslušnosť nevyžadujete. V USA niektoré jedince dokonca zložili aj skúšky z výkonu.

S mojou sučkou sme bez problémov absolvovali kurz základnej poslušnosti. Ja som sa naučila lepšie pracovať so psíkom a byť dôraznejšia vo výchove. Aloli si osvojila základné povely. Neoceniteľnou súčasťou výcviku boli rady našich cvičiteľov a samozrejme sociálna zoznamovanie s druhými psíkmi.

Postreh našej cvičiteľky na plemeno basenji:

„Ja si myslím, že basenji môže byť veľmi poslušný. Jediný problém je, že ich majitelia ich majú skôr ako maznáčikov. Čiže nikto od nich nechce, aby poslúchali. Ja nemám pocit, že by na jej výcviku bol rozdiel od iných psov. Skôr som videla oveľa horších. Výcvik je u nich určite vhodný a dá sa veľmi ľahko zvládnuť. Aloli s tým nemala žiadny problém. Vďaka ich prirodzenej inteligencii a pažravosti sa naopak dajú ľahko cvičiť. Avšak vždy treba byť dôsledným, lebo basenji vie uvažovať vlastnou hlavou a veľmi ľahko príde na to, že keď mu človek niečo od-

pustí, tak na budúce už prasto nemusí. Niekedy dokonca inteligentne rozlišuje, kde musí alebo nemusí poslúchať. A majiteľ si musí dať pozor, aby bol vždy vodcom svorky on, keď chce mať z basenjiho výborného spoločníka.“ Z. Meravá (Twister-výcviková škola, Trenčín)

Povaha

Je veľmi citlivý, milý, hravý, strašne zvedavý, vynaliezavý a má svojiský zmysel pre humor. Je spoločenský, dobre vychádza s deťmi a aj s ostatnými zvieracími členmi domácnosti. A pokiaľ nie, naučí sa ich tolerovať. Toto chovanie má zafixované ešte z Afriky, kde v osadách neustále pobehovali deti a rôzne zvieratá. Nie je agresívny a pokiaľ napadá druhé psy, nie je na vine on, ale jeho majiteľ. Dva samce sa môžu znášať, problém nastáva, keď sa stretnú dva dominantné psy.

Samce basenji bývajú veľmi dominantné, a takéto jedince sa môžu snažiť presadzovať svoje vodcovstvo v skupine, pokiaľ sú v spoločnosti ďalších psov. Čo ale nie je výsadou len u basenji. Má citlivo vyvinuté všetky inštinkty pre život vo voľnej divočine, preto autá, električky, vlak nevidí ako nebezpečenstvo, ale úlovok, ktorý má prenasledovať. Preto v meste musíte dávať veľký pozor na psíka a púšťať ho z vŕdzky len na miestach, kde mu nehrozí nebezpečenstvo.

Pána si väčšinou v rodine vyberie sám a je mu bezmedzne oddaný.

Miluje prítomnosť svojej ľudskej svorky a preto je nevhodné držať ho mimo bytu (napr. v koterci). Basenji je najspokojnejší, keď môže byť neustále v spoločnosti svojho pána. Keď je s ním, je šťastný, nevyžaduje takmer žiadnu pozornosť, stačí mu jeho prítomnosť. Nie je vhodné, aby bol ponechávaný dlhé hodiny osamote. Samotu znáša veľmi zle až úzkostne, a môže to viesť až k deštruktívnym stavom.

Pri správnej výchove a socializácii psíka od malého šteniatka, môžete získať výborného a atraktívneho spoločníka. Pokiaľ to okolnosti dovoľia, môžete ho vziať takmer všade so sebou. Do práce, nákupného centra, kaviarne, na niektoré spoločenské podujatia. Veľkou výhodou je primeraná veľkosť basenji, jeho povestná čistotnosť a samozrejme pokojné správanie podčiarknuté neštekavosťou, ktorou nebude nikoho rušiť.

Moja sučka ma sprevádza takmer všade a tolerujú ju aj tam, kde je obvyčajne psíkom vstup zakázaný. Keďže je veľmi spoločenská a priateľská, v našom okolí ju pozná takmer každý.

Pre koho sa hodí

Toto plemeno je vhodné pre ľudí, ktorí sú tolerantní k jeho inej povahe a hlavne pre tých, čo budú basenji milovať so všetkými jeho vrtochmi.

Vhodní sú pre športovo založených, trpezlivých ľudí s určitou dávkou veľkorysosti v povahe. Basenji v byte ocení každá gazdinka, pretože nepľzne, nezapácha a je čistotný. Basenji bude šťastný predovšetkým s človekom, ktorý ho dokáže pochopiť takého aký je, a nebude ho chcieť pretvárať podľa svojich predstáv. Basenji je skôr životný partner ako pes. Bude šťastný vo veľkom dome so záhradou, ale aj v mestskom byte, avšak za predpokladu, že mu poskytnete dostatok pohybu.

Naopak nie sú vhodné pre ľudí, ktorí vyžadujú 100 % poslušnosť, a výcvik a výchovu praktizujú drilom. Drezúra z nich robí doslova nešťastné psy. Celé tisícročia boli vychovávané k samostatnému konaniu, majú ho geneticky podmienené a malo by byť aj tolerované. Pri basenji proste neexistuje stredná cesta, buď ich človek miluje okamžite alebo ich odmieta. Buďte si istí, že patríte do tej prvej kategórie predtým, než sa rozhodnete ďalších 12–16 rokov zdieľať svoj život s týmto psíkom.

Basenji bude milovať každý, kto je schopný oceniť jeho prispôsobivosť, s ktorou sa naučil žiť mimo svojej domoviny a v úplne odlišných podmienkach, kto si bude vážiť jeho lásku a prítulnosť a kto ho bude obdivovať pre všetky jeho nenahraditeľné vlastnosti.

Výber šteniatka

Je veľmi dôležité, aby ste sa pri výbere psíka nerozhodovali len podľa jeho vzhľadu. Aby ste sa vyhli možným budúcim problémom. Ak sa budúci majiteľ rozhodne pre toto plemeno, mal by to určiť poriadne zvážiť a premyslieť, či je naozaj schopný poskytnúť psíkovi všetko to, čo potrebuje. V rámci domácnosti je veľmi nenáročný, ale je potrebné dožiť mu dostatok pohybu a vašej spoločnosti.

Keď sa na 100 % rozhodnete, je potrebné kontaktovať chovateľov, príp. si rezervovať šteniatko niekoľko mesiacov dopredu. Informujte sa o očakávaných vrchoch priamo u chovateľov. Seriózny chovateľ plánuje vrh u takýchto vzácných plemien veľmi starostlivo a snaží sa vybrať kvalitné spolenie. Väčšina vrhov basenji sa rodí v zimných mesiacoch, keďže sučky hárajú len jedenkrát do roka – na jeseň. Ale niekedy sa vyskytnú aj jarný alebo letný vrh.

Je dôležité vedieť, kde šteniatko vyrastalo. Či bolo v kontakte s inými psami, deťmi, inými zvieratami a pod. Správny chovateľ vychováva svoje šteniatka v domácom prostredí. Ich socializácia je veľmi dôležitá pre ďalší psychický vývoj. Dôležité je taktiež vidieť rodičov, väčšinou matku, a preskúmať jej chovanie. Jednak preto, že mnohé povahové rysy sa dedia a taktiež z dôvodu, že šteňa je s matkou neustále a jej chovanie a zvyky sa prenášajú aj na šteňa.

Nikdy si nezaobstarávajte šteňa neuvážene a v časovej tiesni. Ak je to len trochu možné, navštívte danú chovateľskú stanicu a sledujte, ako chovateľ pristupuje ku svojim chovancom a súčasne pozorujte chovanie matky a vývoj šteniat.

Pri výbere šteňaťa pravdivo uveďte informácie, prečo si šteňa kupujete. Pokiaľ ste začiatčníci, spoľahlivý chovateľ je schopný vám vo všetkom poradiť.

Šteniatka s preukazom pôvodu

Bohužiaľ, na Slovensku sa stretávam s veľkou neinformovanosťou v tejto oblasti. Mnoho ľudí vôbec nechápe, načo by im nejaký preukaz pôvodu u psíka bol a čo vlastne zaručuje.

Čo je to vlastne ten „preukaz o pôvode“?

Je to niečo ako váš rodný list. Je to listina vydaná plemennou knihou psov. Preukaz pôvodu u psa je zárukou určitých vlastností – zdravotných, exteriérových a povahových. Pri chove psov s preukazom pôvodu sa toto všetko sleduje. Preukaz pôvodu vás nezaväzuje k chodeniu na výstavy. Je to doklad, ktorý môžete odložiť a nikdy viac nevytiahnuť, ale je to záruka vlastností šteniatka. Zaručuje vám exteriér a povahové vlastnosti vami zvoleného plemena.

Spomeňme však tiež, že pes si vyžaduje starostlivosť po celý svoj život (12 – 16 rokov). Cena šteňaťa, akejkol'vek výšky, bude popri týchto nákladoch len zanedbateľnou položkou.

U plemena basenji má každé šteniatko zo spojenia dvoch čistokrvných a zdravých jedincov nárok na preukaz pôvodu. Chovateľ má povinnosť vystaviť preukazy pôvodu na všetky narodené šteňaťá, aj na neštandardné! Ak vám tvrdí niečo iné, s najväčšou pravdepodobnosťou vás klame.

Ak nechcete psíka na chov a výstavy, ale len ako spoločníka, môže vám chovateľ ponúknuť neštandardného psíka s preukazom pôvodu za prijateľnú cenu.

Šteniatka bez preukazu pôvodu?

Jednoznačne NIE! Konkrétne plemeno basenji nie je vhodné pre každého. Jeho povaha je zložitá a len skúsený a zodpovedný chovateľ môže poskytnúť šteniatka, ktoré vám budú dobrým partnerom – šteniatka od zdravých rodičov s vyrovnanou povahou. To vám môže zaručiť len chovateľ s registrovaným chovom. Človek, ktorý chová bez preukazu pôvodu sa nestará o tieto dôležité veci, nevyberá poctivo krycieho psa podľa zdravotných výsledkov, rodokmeňa a povahy.

Títo ľudia sa nazývajú množiteľmi, lebo nemajú chovateľský zámer, ale iba psy rozmnožujú. Ak produkujú šteňaťá choré, chybné, s dedičnými chybami, dokonca veľmi ťažkými – nikto im v tom nedokáže zabrániť. Ak si takého psa kúpite, nemáte možnosť sa nikde sťažovať, peniaze vám nevráti nikto. Psy bez preukazu pôvodu môžu byť z veľmi úzkej príbuzenskej plemenitby, keďže ich predkovia sú neznámi. Bohužiaľ, pri plemene basenji je toto všetko veľmi pravdepodobné, keďže psíkov je málo, sú väčšinou príbuzné a množiteľ určite nedá vyšetriť drahé DNA testy na dedičné a smrteľné ochorenia, akým je Fanconyho syndróm.

Klub a bonitácia

Na Slovensku nemáme vlastný basenji klub. Je to pochopiteľné, keďže chovateľov tohto plemena tu bolo veľmi málo. Lenže situácia sa podstatne zmenila. Plemeno si získava stále väčšiu obľúbenosť a niekoľko nových importov získalo chovnú spôsobilosť. Basenji bol zaradený do Slovenského poľovníckeho zväzu, klubu duričov. Mnohí majitelia basenji na Slovensku sú členmi českého Basenji klubu Bohemia dokonca absolvovali so psíkmi v Čechách aj bonitáciu.

My, ktorí sme členmi Slovenského klubu duričov a plánujeme chov, dodržiujeme všetky podmienky bonitácie a podmienky k chovnosti Basenji klubu Bohemia. Na Slovensku je jedinou podmienkou k uchovneniu basenji absolvovať výstavu s výsledkom veľmi dobrý. Toto by sme v najbližšej dobe chceli zmeniť a požiadať o zvýšenie nárokov na chov. Dôležité je urobiť všetko preto, aby sa zachoval štandard plemena a aby sa dodržiavali povinné zdravotné vyšetrenia u chovných jedincov. Keďže je nás, chovateľov a majiteľov basenji na Slovensku málo, väčšinou sa navzájom veľmi dobre poznáme. Stretávame sa na výstavách a komunikujeme spolu prostredníctvom internetu, kde sme si na facebooku utvorili uzavretú skupinu a máme aj svoju vlastnú webovú stránku:

www.basenjinestekaju.wbl.sk. Minulé leto sme si dokonca usporiadali malý vikendový basenji zraz v Látkovciach pri Trenčíne.

Basenji je podľa mňa jedno krásne, elegantné a úžasné plemeno... ale so svojou povahou. Potrebuje si nájsť toho správneho pána, ktorý ho dokáže akceptovať takého aký je. Basenji je úžasný práve tým, aký zostáva pôvodný a prirodzený. Bolo by nezmyslom, aby sa z neho stalo nejaké módne prešľachtené a premnožené plemeno, ako to bohužiaľ, vidíme u mnohých teriéroch a ďalších, napr. pracovných plemien, aby sa nám tu nezačali premnožovať tzv. nepapierové vrhy, s ktorými si ich majitelia nebudú vedieť rady a skončia v útulkoch. Našťastie sa nám túto skutočnosť zatiaľ darí držať pod kontrolou. Myslím, že pre toto plemeno sa rozhodujú naozaj len rozumní majitelia, ktorí si dokážu dobre zvážiť svoje rozhodnutie.

A ako som sa dostala k tomuto plemenu ja?

Potrebovala som spoločníka na každý deň, ktorý by mi zabezpečil dostatok pohybu, spoločnosť a zábavu. Vzala som si do rúk atlas psích plemien a okamžite ma zaujal basenji. Hneď na prvý pohľad – svojím milým a pritom vznešeným vzhľadom, ideálnou veľkosťou a špecifickými vlastnosťami, ktoré basenji má. Trvalo mi niekoľko mesiacov, kým som si o basenji všetko pozisťovala a rozhodla sa na 100 % ísť do tejto výzvy, či ako psičkár – úplný začiatčník zvládnem svojú povahu basenji. Navštívila som chovateľskú stanicu Hanáček pri Olomouci a stretnutie so šesťčlennou svorkou basenji bolo pre mňa veľmi príjemným zážitkom. Dovolím si tvrdiť, že láska na prvý pohľad a na celý život...

A ako sa mi s basenji žije?

Nakoniec som sa už nemohla dočkať zimných mesiacov, kedy sa basenji rodia, aby som si mohla domov doniesť svoju malú tigricu. Ja som sa rozhodla pre sučku žihaneho sfarbenia. Veľa prívržencov basenji uznáva len klasické červeno-biele sfarbenie, ale mne sa žihaná zdá byť zaujímavá. Dokonca mi veľa ľudí hovorí, že to sfarbenie v nich akoby evokuje Afriku, pôvodnú domovinu basenji. Aloli je jediný basenji s týmto sfarbením na Slovensku.

Meno som si pre ňu mohla vybrať sama, vedela som že musí byť na A, a tak som zvolila Aloli. Toto meno pochádza zo starovekého Egypta a volala sa tak priateľka a kňažka slávnej kráľovnej Nefer-tari. Aloli bola veľmi priateľská, zábavná a nadovšetko oddaná svojej panej. A presne

taká je aj moja Aloli. Narodila sa v českej chovateľskej stanici Mabanga, jej najbližší predkovia pochádzajú z Čiech a Fínska, ale koluje v nej austrálska aj americká krv.

Narodila sa ako druhá v poradí vo vrhu a patrila k najmenším šteniatkam. Tento nedostatok ale veľmi rýchlo dobehla, dokonca predstihla. Basenji sú povestné tým, že im veľmi chutí jesť, a preto musíte dávať pozor na ich váhu. A Aloli je mimoriadne pahlná. Na jednej strane je to samozrejme výhoda, ktorú môžete využiť vo svoj prospech, lebo za pamlsok urobí čokoľvek a nebol problém s jej výcvikom. Na druhej strane musíte strážiť jej váhu, lebo má sklon k nadváhe a ukradne všetko jedlé v dosahu. Boli by ste prekvapení vynaliezavosťou basenji, keď sa chce dostať k jedlu. Majú to zakódované ešte z Afriky, kde sa museli sami starať o svoju obživu. Myslia si, že všetko čo nájdú musia proste rýchlo zjesť, lebo čo ak zajtra už nebude nič.

Tu si musíte dávať naozaj veľký pozor a odstrániť z dosahu všetko jedlo, ale aj lieky, chemikálie a jedy. Stačia im malé dávky jedla, vyváženej zdravej potravy a, samozrejme, dostatok pohybu. Aloli je úplne po svojom otcovi, nielen žihánym sfarbením, ale aj povahou a o málo väčším vzrastom nad štandard. Na basenjiho je dosť pohodlná a pokojná, no vystavovanie nie je naša obľúbená činnosť. Takže máme absolvované výstavy len kvôli uchovneniu, ale chceli by sme časom získať aspoň titul slovenského šampióna.

Keď som si mala doniesť šteniatko domov, mala som už šesťročného britského kocúra. Prišli samozrejme obavy, ako sa budú v spoločnej domácnosti znášať. Zo začiatku boli trochu problémy, pretože kocúr je veľmi submisívnej povahy a temperamentné a hravé šteniatko mu robilo zle. Ale veľmi rýchlo si na seba zvykli. Teraz už nemajú žiadne problémy. Dokonca kocúr sám niekedy provokuje k naháňackám po byte, alebo spolu vylihujú a vyhrievajú sa na balkóne.

O basenji sa píše, že majú zložené povahy – nevycvičiteľné, neposlúchajú a sú vhodné len pre skúsených psičkárov. Ale ja si to nemyslím. Z vlastnej skúsenosti. Možno práve preto, že som nemala doteraz iného psíka, od Aloli mimoriadnu poslušnosť nevyžadujem a dokážem tolerovať jej svoje myslenie. Keď pochopíte ich povahu a inteligentné uvažovanie, že nič neurobia bezdôvodne, tak si s nimi perfektne porozumiete.

Hovorí sa, že psy s takouto povahou sú vhodné pre slobodomyselných a umelecky založených ľudí. Pravdepodobne niečo

na tom pravdy bude. Vyskytnú sa však aj situácie, kedy ich ovládajú pudy a môžu sa dostať do nebezpečenstva. Vtedy sa samozrejme aj ja nahnevám, že neposlúchne na privolanie. Ale nie kvôli môjmu egu, ale kvôli tomu, že sa bojím, aby sa jej niečo nestalo.

Čo je však k nezaplateniu, človek s basenji zažije veľmi veľa humorných situácií a naozaj sa nikdy nenudí. Dokáže vám prejsť veľa lásky, priateľstva a oddanosti. Mne toto plemeno splnilo všetko, čo som od neho očakávala a veľmi rada by som sa podieľala na jeho zviditeľnení na Slovensku. Je paradoxom, že aj keď basenji patrí medzi najstaršie pôvodné plemená psov, ľudia ich veľmi málo poznajú a skoro nič o nich nevedia. Rozhodla som sa aj pre zaregistrovanie chovateľskej stanice na Slovensku.

V blízkej budúcnosti plánujeme vrh šteniatok, ale len keď sa nám prihlási dosť serióznych záujemcov. Zastávam názor, že nemá zmysel množiť psy, keď ponuka začína presahovať dopyt. Je dôležité, aby sa šteniatka dostali ku správnym majiteľom a hlavne u takýchto vzácnych a zvláštnych plemien, nemá komercia v chove opodstatnenie.

V minulom roku sme s Aloli absolvovali všetky zdravotné vyšetrenia potrebné k bonitácii. Všetky dopadli s výborným výsledkom, takže som mala otvorenú cestu k vybavovaniu v poradí druhej chovateľskej stanice plemena basenji na Slovensku. Začiatkom roku nám prišlo z Bruselu schválenie názvu „**Kimombo**“. Pri jeho výbere som zostala verná centrálnej Afrike a Kongu, odkiaľ bol basenji dovezený do Európy.

Nakoniec ma čakala veľmi zodpovedná úloha, vybrať pre moju sučku vhodného partnera na krytie. Som veľmi rada, že som nemusela hľadať ďaleko a na krytie pocestujeme na Moravu. Abuluka Godogobi je pre ňu vynikajúci partner vo všetkých kritériách. Je výborného a vyváženého exteriéru ako aj vyrovnanej povahy. Je úspešný na výstavách, dosiahol už niekoľko titulov šampión. Pochádza zo známej chovateľskej stanice plemien basenji a cirneco dell'Etna – Abuluka z Belgicka. Takže s mojou sučkou nie sú vôbec príbuzní v rodokmeni. A ak sa všetko vydarí s plánovaným krytím, budúci majitelia sa môžu tešiť na krásne šteniatka, vyrovnanej povahy, červenej alebo žihanej farby.

Záver

Teda, čo za psa je vlastne basenji? Je to pes, ktorý dokáže vyvolávať extrémne pocity. Pokiaľ objavíte kúzlo tohto plemena

na a dokážete akceptovať jeho typickú povahu, získate dokonalého a atraktívneho spoločníka a nikdy sa nebudete nudiť.

Slávna svetová chovateľka a odborníčka na basenji, slečna Veronica Thudor-Williams ich v článku (Journal of the Society for the Preservation of the Fauna of the Empire, Nr.54) nazvala „živé fosílie“. Napísala: „bola by to tragédia, keby tieto psy, takého starobylého pôvodu, ktoré si zachovali svoju identitu nespočítateľne mnoho storočí, teraz zanikli ako dôsledok ryvnúcej sa civilizácie“.

Chcem iba podotknúť, aby si chovatelia boli vedomí svojej chovateľskej zodpovednosti a aby nechceli zmeniť toto prastaré psie plemeno z optických, módnych a komerčných dôvodov. Najdôležitejšie musí byť pre chovateľa zdravie. To je naše presvedčenie, že basenji je ideálny a perfektný takým, akým je už tisíce rokov.

Dajte mu šancu, aby sa naučil prispôsobiť sa našej modernej civilizácii... 🐾

Lucia BAĐUROVÁ

Snímky: archív autorky

Egyptská soška, Metropolitné múzeum umenia

Lady Helen Nuttingová – prezidentka Basenji

klubu Veľkej Británie

Zdroj: Basenjis the Barkless dogs

Basenji v Afrike

Zdroj: časopis BCOA (Basenji Club of America)

Bežecké preteky basenji na ovále v českom Kolíne

Snímka: M. Novotná

Basenji v chovateľskej stanici SUNSHINE v Nitre

Lucia BAĐUROVÁ

Autorka je majiteľkou chovateľskej stanice

KIMOMBO, www.basenji-kimombo.sk

